

PRVNÍ DÍL KRITIKY SOUDNOSTI

**KRITIKA
ESTETICKÉ SOUDNOSTI**

PRVNÍ ČÁST

Analytika estetické soudnosti¹²

PRVNÍ KNIHA
Analytika krásna

PRVNÍ MOMENT
soudu vkusu* co do jeho kvality

§ 1
SOUD VKUSU JE ESTETICKÝ

Abychom rozlišili, zda je něco krásné nebo ne, nevztahujeme představu¹³ prostřednictvím rozvažování k objektu (kvůli poznání, nýbrž prostřednictvím obrazotvornosti (možná také s rozvažováním spojenou) k subjektu a k jeho pocitu libosti nebo nelibosti. Soud vkusu tedy není poznávacím soudem, není tedy logický, nýbrž estetický, a tím rozumíme takový soud, jehož motiv nemůže být jiný než subjektivní. Veškerý vztah představ, dokonce i představ počítků, ale může být objektivní (a zde znamená to, co je v empirické představě reálné); jen ne vztah k pocitu libosti a nelibosti, kterým není v objektu nic označováno, ale ve kterém se subjekt sám cítí tak, jak na něj představa působí.

Pojmout pravidelnou, účelnou stavbu svou poznávací schopností (ať už zřetelným nebo zmateným způsobem představování) je něco naprosto jiného než si být této představy vědom prostřednictvím počítků zalíbení. Zde je představa vztahována zcela k subjektu, a to k jeho životnímu pocitu¹⁴, který se nazývá pocit libosti či nelibosti. Tento pocit zakládá zcela zvláštní rozlišovací a posuzovací schopnost, jež nepřispívá ničím k poznání, nýbrž jen srovnává danou představu v subjektu s veškerou schopností představ, které si je mysl v pocitu svého stavu vědoma. Dané představy v nějakém soudu mohou být empirické (tedy estetické); avšak soud, jenž je jimi určen, je logický, jestliže ony představy jsou v soudu pouze vztahovány k objektu. Obráceně ale, kdyby dané představy byly dokonce racionální, v soudu by ale byly vtaženy pouze k subjektu (k jeho citu), jsou potud vždy estetické.

* Definice vkusu, z které vycházíme, zní: vkus je schopnost posuzovat krásno. Co ale je zapotřebí k tomu, abychom nějaký předmět nazvali krásným, to musí odhalit analýza soudů vkusu. Momenty, na které tato soudnost ve své reflexi bere zřetel, jsem našel, řídě se logickými funkcemi souzení (neboť v soudu vkusu je stále ještě obsažen vztah k rozvažování). Momenty kvality jsem pojal do zkoumání nejprve, protože estetický soud o krásno bere nejprve ohled na tyto momenty.

§ 2

ZALÍBENÍ, KTERÉ URČUJE SOUD VKUSU,
JE ZCELA BEZ ZÁJMU¹⁵

Zájmem nazýváme to zalíbení, jež spojujeme s představou existence nějakého předmětu. Takové zalíbení má proto vždy zároveň vztah k žádací schopnosti, buď jako její určující základ, nebo alespoň s jejím určujícím základem nutně souvisí. Jde-li však o to, zda je něco krásné či ne, nechceme vědět, zda nám nebo někomu na existenci věci nějak záleží nebo jen mohlo záležet, nýbrž jak ji posuzujeme v pouhém pozorování (náзору nebo reflexi). Zeptá-li se mě někdo, zda považuji palác, který vidím před sebou, za krásný, mohu sice říci: nemiluji takové věci, které jsou udělány jen na okukování, nebo podobně jako onen *irokézský sachem*, kterému se prý v Paříži nelíbí nic lépe než veřejné kuchyně; mohu dále ještě po *rousseauovsku* spílat samolibosti mocných, kteří užívají potu lidu na tak postradatelné věci; mohu se konečně velmi lehce přesvědčit, že kdybych se nacházel na neobydleném ostrově, bez naděje na návrat k lidem, a pouhým přáním bych si mohl přičarovat takovou velkolepou budovu, ani bych se kvůli tomu nenamáhal, kdybych už měl chýši, která by byla dost příjemná. Všechno to mi můžete přiznat a schválit, jenže o tom teď není řeč. Chceme jen vědět, zda pouhá představa předmětu je ve mně provázena zalíbením, ať už jsem vzhledem k existenci předmětu této představy sebelhostejnější. Lze snadno vidět, že záleží na tom, co z této představy v sobě vytvořím, a ne na tom, v čem na existenci předmětu závisím, abych mohl říci, že je krásný, a dokázat tak, že mám vkus. Každý musí přiznat, že takový soud o kráse, ke kterému se druží sebestřednější zájem, je velmi stranný a není čistým soudem vkusu. Člověk nemůže být ani v nejmenším zaujat pro existenci věci, nýbrž musí být v tomto ohledu zcela lhostejný, aby mohl být soudcem ve věcech vkusu.

Tuto větu ale, která má výjimečnou důležitost, nemůžeme vysvětlit lépe, než když proti čistému nezajímavému* zalíbení postavíme takové zalíbení, jež je spojeno se zájmem, především můžeme-li si být zároveň jisti, že neexistuje více druhů zájmu než ty, které právě teď mají být jmenovány.

* Soud o předmětu zalíbení může být úplně bez zájmu, ale přesto velmi zajímavý, tj. nezakládá se na zájmu, ale zájem vzbuzuje; takové jsou všechny čisté morální soudy. Ale soudy vkusu o sobě nezakládají vůbec žádný zájem. Mít vkus se stává zajímavým jen ve společnosti; příčina toho bude ukázána v následujícím.

§ 3

ZALÍBENÍ V PŘÍJEMNÉM JE SPOJENO SE ZÁJMEM

Příjemné je to, co se líbí smyslům v počítku.

Zde se nyní nabízí příležitost poukázat na zcela obvyklou záměnu dvojího významu slova počítka (*Empfindung*). Veškeré zalíbení (říkáme nebo myslíme) je samo počítkem (nějaké libosti). Je tedy vše, co se líbí, právě tím, že se líbí, příjemné (a podle různých stupňů nebo také vztahů k jinému příjemnému počítku *půvabné, rozkošné, potěšující, radostné* atd.). Jestliže to ale připustíme, pak jsou dojmy smyslů, které určují náklonnost, nebo zásady rozumu, jež určují vůli, nebo reflektované formy nazoru, které určují soudnost, zcela shodné, co se týče působnosti na pocit libosti. Neboť tato působnost by byla příjemností v počítku svého stavu, a protože konečně veškeré zpracování našich schopností musí směřovat k tomu, co je praktické, a musí se v něm spojit jakožto ve svém cíli, nemohlo by jim být přičteno jiné ocenění věci a jejich hodnoty než takové, jež spočívá v potěšení, které slibují. Na způsobu, jak toho dosahují, koneckonců vůbec nesejde; a protože pouze volba prostředků zde může učinit rozdíl, mohli by se lidé obviňovat sice z hlouposti a nerozumnosti, ale nikdy z podlosti a zlomyslnosti, protože přece všichni, každý podle svého způsobu, jak vidí věci, směřují k jednomu cíli, kterým je pro každého potěšení.

Jestliže je určení pocitu libosti či nelibosti nazýváno počítkem, znamená tento výraz něco naprosto jiného, než když nazvu počítkem představu nějaké věci (prostřednictvím smyslů jakožto receptivity náležející k poznávací schopnosti). Neboť v tomto případě je představa vztahována k objektu, zatímco v prvním případě k subjektu a neslouží žádnému poznání, ani tomu, jímž se poznává subjekt sám.

V předešlém vysvětlení však rozumíme slovem počítka objektivní představu smyslů; a abychom stále nebyli v nebezpečí, že budeme chybně vykládání, chceme to, co musí zůstat vždy pouze subjektivní a co naprosto nemůže tvořit představu předmětu, pojmenovat jinak běžným názvem pocitu. Zelená barva luk patří k objektivnímu počítku, jako vněm předmětu smyslů, její příjemnost ale patří k subjektivnímu počítku, jímž není představován žádný předmět, tj. k pocitu, jímž je předmět brán jako objekt zalíbení (které není jeho poznáním).

Že můj soud o nějakém předmětu, kterým jej prohlašuji za příjemný, vyjadřuje zájem o tento předmět, je jasné již z toho, že prostřednictvím počítka vzbuzuje žádost po takových předmětech, že tedy zalíbení nepředpokládá pouhý soud o předmětu, nýbrž vztah jeho existence k mému stavu, pokud na něj takový objekt působí. Proto se o tom, co je příjemné, neříká jenom, že se líbí, ale že způsobuje potěšení. Není to pouhý souhlas, který mu věnuji,

ale vytváří se tím náklonnost; a k tomu, co je nejživěji příjemné, nepatří žádný soud o povaze objektu natolik, že ti, kteří vždy myslí jen na požitek (neboť to je slovo, kterým se označuje jádro potěšení), se rádi vzdávají všeho souzení.

§ 4

ZALÍBENÍ V DOBRÉM JE SPOJENO SE ZÁJMEM

Dobré je to, co se líbí prostřednictvím rozumu skrze pouhý pojem. Nazýváme něco *dobrym k něčemu* (to, co je užitečné), co se líbí jen jako prostředek; něco jiného ale *dobrym o sobě*, co se líbí samo pro sebe. V obou je vždy obsažen pojem nějakého účelu, tedy vztah rozumu k (alespoň možnému) chtění, tudíž zalíbení v *jsoucnu* nějakého objektu nebo nějakého konání, tj. nějaký zájem.

Abych něco považoval za dobré, musím vždy vědět, čím má předmět být, tj. musím o něm mít pojem. Proto, abych na něčem našel krásu, toto nutně nepotřebuji. Květiny, volné kresby, bez úmyslu spletené linie pod názvem listového ornamentu nic neznamenají, nezávisí na určitém pojmu, a přesto se líbí. Zalíbení v krásu musí záviset na reflexi o předmětu, která vede k nějakému pojmu (neurčito jakému), a liší se tím také od toho, co je příjemné, které spočívá zcela na počítku.

Zdá se sice, že příjemné je s dobrem v mnoha případech shodné. Tak obvykle řekneme: veškeré (především trvalé) potěšení je samo o sobě dobré; to znamená přibližně tolik, jako že být trvale příjemné a dobré je totéž. Avšak lze lehce zjistit, že to je pouze chybná záměna slov, protože pojmy, které se k těmto výrazům zvláštním způsobem pojí, nemohou být nijak navzájem zaměněny. Příjemné, jež jako takové představuje předmět jen ve vztahu k smyslu, musí být nejprve prostřednictvím pojmu účelu přivedeno pod principy rozumu, aby je, jakožto předmět vůle, bylo možno nazvat dobrým. Že pak ale jde o úplně jiný vztah k zalíbení, nazvu-li to, co způsobuje potěšení, zároveň *dobrym*, je vidět z toho, že u toho, co je dobré, je vždy otázka, zda je nepřímě dobré nebo bezprostředně dobré (užitečné nebo dobré o sobě). Naproti tomu u toho, co je příjemné, tato otázka vůbec nepřichází v úvahu, protože toto označení znamená vždy něco, co se líbí bezprostředně. (Stejně je tomu i s krásnem).

I v nejprostší řeči se rozlišuje příjemné od dobrého. O *pokrmu*, jehož chuť je zlepšena kořením a jinými přísadami, se říká bez rozmyšlení, že je příjemný, ale zároveň se přiznává, že není dobrý, protože je sice bezprostředně *příjemný* smyslům, ale nepřímě se nelíbí, tj. nahlíženo rozumem, který vidí následky. Dokonce i při posuzování *zdraví* lze tento rozdíl upozorovat. Zdraví je každému, kdo je má, bezprostředně příjemné (alespoň negativně, tj. jako stav bez všech tělesných bolestí). Ale aby se dalo říci, že je dobré, musíme je ještě

rozumem zaměřit k účelům, aby totiž bylo stavem, který nás činí schopnými všech našich činností. Ale pokud jde o *štěstí*, věří konečně každý, že může největší počet (jak co do množství, tak i kvality) příjmností života nazvat pravým, ba dokonce nejvyšším dobrem. Avšak i proti tomu se rozum vzpírá. Příjemnost je požitek. Jde-li však jen o něj, bylo by hloupé být úzkostlivý vzhledem k prostředkům, které nám jej opatřují, ať už je dosažen trpně štedrostí přírody nebo vlastním přičiněním a naším působením. Ale rozum si nikdy nedá namluvit, že má o sobě hodnotu existence člověka, který žije jen (a v tomto záměru může být sebeaktivnější), aby *užíval*, i kdyby přitom jiným lidem, kteří rovněž usilují jen o požitek, sloužil jako nejlepší zprostředkovatel požitku, a to proto, že by díky sympatii s nimi užíval všech potěšení společně. Jen tím, co dělá bez ohledu na požitek, v plné svobodě a nezávisle na tom, co by mu příroda mohla i trpně obstarat, dává svému *jsoucnu* jakožto existenci osoby absolutní hodnotu; a štěstí není s celým přebytkem své příjemnosti zdaleka bezpodmínečným dobrem.*

Ale nehledě na veškerou rozdílnost mezi tím, co je *příjemné a dobré*, shodují se obě přece jen v tom, že jsou vždy spojeny se zájmem o svůj předmět, tedy ne jenom to, co je příjemné (§ 3) a nepřímě dobré (užitečné), jež se líbí jako prostředek k nějaké příjemnosti, ale i to, co je vůbec a v každém smyslu dobré, totiž morální, jež má u sebe nejvyšší zájem. Neboť dobro je objektem vůle (tj. rozumem určené žadáci schopnosti). Něco ale chtít a mít v jeho *jsoucnu* zalíbení, tj. mít o ně zájem, je identické.

§ 5

SROVNÁNÍ TŘÍ SPECIFICKY ODLIŠNÝCH DRUHŮ ZALÍBENÍ

Příjemné a dobré mají vztah k žadáci schopnosti a prvé v sobě zahrnuje patologicky podmíněné zalíbení (prostřednictvím podnětů, stimuli), druhé čistě praktické zalíbení, které je určováno nejen představou předmětu, ale zároveň představovaným spojením subjektu s jeho existencí. Líbí se nejen předmět, ale i jeho existence. Naproti tomu je soud vkusu pouze *kontemplativní*, tj. soudem, který, jsa indiferentní vzhledem k *jsoucnu* předmětu, sdružuje svou povahu jen s pocitem libosti či neubosti. Ale ani tato kontemplace sama není zaměřena na pojmy; neboť soud vkusu není poznávacím soudem (ani teoretickým, ani praktickým), a proto také není založen na pojmech, ani je nemá za cíl.

Příjemné, krásné a dobré označují tedy tři odlišné vztahy představ k pocitu

* Závaznost k požitku je zřejmý nesmysl. Nesmyslem tedy musí být také předstíraná závaznost ke všem činnostem, které mají za svůj cíl pouhý požitek, ať je tento vymyšlen (nebo příkrášlen) sebeduchovněji, a i kdyby to byl mystický, takzvaný nebeský požitek.

libosti či nelibosti, podle něhož rozlišujeme předměty nebo druhy představ. Ani každému odpovídající výrazy, které v nich označují líbivost, nejsou shodné. Příjemné znamená pro někoho to, co mu působí potěšení, krásné, co se mu pouze líbí, dobré, co oceňuje, schvaluje, tj. v čem vidí objektivní hodnotu. Příjemnost platí i pro nerozumná zvířata; krása jen pro lidi, tj. živočišné, ale přece jen rozumné bytosti, ale také ne pouze rozumné (např. duchy), nýbrž zároveň živočišné; dobro ale platí pro každou rozumnou bytost vůbec. Toto je věta, kterou lze úplně ospravedlnit a vysvětlit teprve v následujícím. Můžeme říci, že mezi všemi třemi druhy zalíbení je zalíbení vkusu v krásnu jediným a výlučným nezainteresovaným a svobodným zalíbením, neboť žádný zájem, jak smyslu, tak rozumu, si tu nevynucuje souhlas. Proto bychom mohli o zalíbení říci, že se v oněch třech jmenovaných případech vztahuje k náklonnosti nebo přízni nebo účtě. Neboť přízeň je jediným svobodným zalíbením. Předmět náklonnosti a předmět, který žádáme podle předpisu rozumového zákona, nám neponechávají svobodu, abychom si sami z něčeho utvořili předmět libosti. Veškerý zájem předpokládá potřebu nebo ji vyvolává; a jako motiv souhlasu neponechává soud o předmětu svobodným.

Co se týče zájmu náklonnosti u něčeho příjemného, řekne každý: hlad je nejlepší kuchař, a lidem se zdravým apetitem chutná všechno, co je jen k jídlu; takové zalíbení tedy nedokazuje volbu podle vkusu. Jen když je uspokojena potřeba, lze rozlišit, kdo mezi mnohými má nebo nemá vkus. Rovněž existují mravy (konduity) bez ctnosti, zdvořilost bez laskavosti, slušnost bez počestnosti. Neboť tam, kde promlouvá mravní zákon, objektivně už neexistuje svobodná volba vzhledem k tomu, co se má učinit; a ukázat vkus ve svém vystupování (nebo při posuzování chování druhých) je něco zcela jiného než vyjádřit svůj morální způsob myšlení, neboť ten obsahuje příkaz a vytváří potřebu, zatímco mravní vkus si s předměty zalíbení jen hraje, aniž by se s jedním ztotožnil.

Vysvětlení krásna, vyvozené z prvního momentu

Vkus je schopnost posuzovat nějaký předmět nebo způsob představy na základě zalíbení nebo nelíbení bez jakéhokoli zájmu. Předmět takového zalíbení se nazývá krásný.

DRUHÝ MOMENT
soudu vkusu, totiž co do jeho kvantity

§ 6

KRÁSNÉ JE TO, CO JE PŘEDSTAVOVÁNO BEZ POJMŮ
JAKO OBJEKT VŠEOBECNÉHO ZALÍBENÍ

Toto vysvětlení krásna může být vyvozeno z předcházejícího vysvětlení krásna jakožto předmětu zalíbení bez jakéhokoli zájmu. Neboť tu věc, o níž jsme si vědomi, že zalíbení v ní je u nás bez jakéhokoli zájmu, nemůžeme posuzovat jinak než tak, že musí obsahovat základ zalíbení platný pro každého. Protože se zalíbení nezakládá na nějaké náklonnosti subjektu (ani na nějakém jiném úmyslném zájmu), nýbrž ježto ten, kdo soudí, se vzhledem k zalíbení, které předmětu věnuje, cítí zcela svobodný, nemůže nalézt žádné soukromé podmínky jako důvody zalíbení, které by byly charakteristické jen pro jeho subjekt; proto musí zdůvodnit zalíbení tím, co může předpokládat také u každého druhého. Tudíž si musí myslet, že má důvod každému přiřknout podobné zalíbení. Bude proto o krásnu mluvit tak, jako by krása byla vlastností předmětu a jako by soud byl logický (tvořit poznání objektu prostřednictvím pojmu o něm); ačkoli je jen estetický a obsahuje pouze vztah představy předmětu k subjektu; bude tak mluvit proto, že estetický soud je logickému podobný v tom, že jeho platnost lze předpokládat pro každého. Ale také z pojmu tato všeobecnost nemůže vyvstat. Neboť od pojmu není žádný přechod k pocitu libosti nebo nelibosti (vyjma v čistých praktických zákonech, jež však jsou provázány zájmem, který s čistým soudem vkusu není spojen). Následkem toho jsme-li si vědomi nezávislosti soudu vkusu na jakémkoli zájmu, pak musí soudu vkusu být vlastní nárok na platnost pro každého bez všeobecnosti, založené na objektech, tj. musí s ním být spojen nárok na subjektivní všeobecnost.

§ 7

SROVNÁNÍ KRÁSNÁ S TÍM, CO JE PŘÍJEMNÉ, A S TÍM, CO JE DOBRÉ,
Z HLEDISKA PŘEDCHOZÍHO ZNAKU

Pokud jde o to, co je příjemné, spokojí se každý s tím, že se jeho soud, který zakládá na soukromém pocitu, a kterým o nějakém předmětu říká, že se mu líbí, omezuje také jen na jeho osobu. Proto se rád smíří i s tím, když mu někdo jiný jeho výraz, že šumivé víno je příjemné, opraví a připomene mu, že má říci: mně je příjemné; a tak je tomu nejen v chuti jazyka, patra

Ale objektivně obecně platný soud je také vždy subjektivní, tj. platí-li soud pro všechno, co je obsaženo v daném pojmu, pak platí soud rovněž pro každého, kdo si představuje předmět prostřednictvím tohoto pojmu. Avšak za subjektivní obecně platnosti, tj. estetické, která nespočívá na žádném pojmu, nelze usuzovat na logickou, protože soudy tohoto druhu se vůbec nevztahují k objektu. Ale právě proto musí být také estetická obecnost, která je soudu přisuzována, zvláštního druhu, protože nespojuje predikát krásy s pojmem objektu, nahlíženého v celé jeho logické sféře, a přesto jej rozšiřuje na všechny ty, kteří soudí.

Vzhledem k logické kvantitě jsou všechny soudy vkusu jednotlivými soudy. Protože předmět musím bezprostředně spojovat s mým pocitem libosti či nelibosti, a nikoli prostřednictvím pojmu, nemohou mít ony soudy kvantitu objektivně obecně platných soudů; ačkoli, je-li jednotlivá představa objektu soudu vkusu podle podmínek, které tento soud určují, srovnáním proměňována v pojem, může z toho vzniknout logicky obecný soud: např. růži, kterou si prohlížíme, prohlašuji soudem vkusu za krásnou. Naproti tomu je soud, který vznikne srovnáním mnoha jednotlivých soudů: růže vůbec jsou krásné, vyřčen nejen jako estetický, nýbrž jako logický soud, založený na estetickém. Nyní je soud, že růže je příjemná (svou vůní), sice také estetický a jednotlivý, ale nikoli soud vkusu, ale smyslu. Liší se totiž od prvního tím, že soud vkusu v sobě zahrnuje estetickou kvantitu všeobecnosti, tj. platnosti pro každého, kterou v soudu o něčem příjemném nelze najít. Pouze soudy o dobru, i když také určují zalíbení v nějakém předmětu, mají logickou, nikoli jen estetickou obecnost, neboť platí o objektu, jako jeho poznání, a proto pro každého.

Posuzujeme-li objekty pouze podle pojmu, ztrácíme veškerou představu krásy. Nemůže tedy existovat ani pravidlo, podle něhož by měl být někdo nucen uznat něco za krásné. Zda jsou šaty, dům, květina krásné, o tom si svůj soud nenecháme žádnými důvody a zásadami namluvit. Chceme objekt předložit vlastním očím, jako by jeho zalíbení záviselo na počítku; a přesto, nazveme-li pak předmět krásným, myslíme si, že s námi všichni souhlasí, a také si na jejich souhlas činíme nárok; naproti tomu každý soukromý počitek by rozhodoval jen pro nahlízejícího a jeho zalíbení.

Z toho vyplývá, že v soudu vkusu není postulováno nic jiného než takovýto všeobecný souhlas, pokud jde o zalíbení, které není zprostředkováno pojmy; tedy možnost estetického soudu, který může být zároveň nahlížen jako platný pro všechny. Soud vkusu sám nám nepostuluje souhlas všech (neboť to může činit pouze logicky obecný soud, protože může uvést důvody); nýbrž ho jen od každého očekává, jako případ takového pravidla, pro něž neočekává potvrzení od pojmu, ale od souhlasu druhých. Všeobecný souhlas je tedy pouhá idea (v čem spočívá, zatím ještě nezkoumáme). Že ten, kdo věří, že vynáší soud vkusu, soudí vskutku přiměřeně této ideji, může být nejisté, ale že jej přece jen na ni vztahuje, tedy že to má být soud vkusu, ohlašuje slovem krásna.

Pro sebe samotného se ale tento esteticky soudící člověk může pouhým vědomím oddělení všeho toho, co patří k příjemnému a dobrému, od zalíbení, jež mu ještě zbývá, o tom ujistit, a to je vše, od čeho si slibuje souhlas všech: nárok, k němuž by byl za těchto podmínek také oprávněn; jen kdyby se proti těmto podmínkám ale často neprohřešoval, a proto nevynášel mylné soudy vkusu.

§ 9

ZKOUMÁNÍ OTÁZKY, ZDA V SOUDU VKUSU PŘEDCHÁZÍ
POCIT LIBOSTI POSOUZENÍ PŘEDMĚTU, NEBO OBRÁCENÉ

Vyřešení této úlohy je klíčem ke kritice vkusu, a proto hodno veškeré pozornosti.

Kdyby předcházela libost z daného předmětu a měla být v soudu vkusu představě předmětu přiznána pouze její všeobecná sdělitelnost, byl by takový postup v rozporu se sebou samým. Neboť taková libost by nebyla ničím jiným než pouhou příjemností ve smyslovém počítku, a proto by mohla mít, pokud jde o její přirozenost, jen soukromou platnost, protože by bezprostředně závisela na představě, kterou je předmět dán.

Je to tedy všeobecná sdělitelnost stavu myslí v dané představě, která jako subjektivní podmínka soudu vkusu musí být jeho základem a musí mít jako svůj následek libost z předmětu. Ale nemůže být obecně sděleno nic kromě poznání a představy, která patří k poznání. Neboť představa je jen v tomto případě objektivní a má jen proto obecný vztahový bod, jímž je představivost všech přinucena k jednomyslnosti. Má-li nyní být motiv soudu o této obecné sdělitelnosti představy myšlen pouze subjektivně, totiž bez jakéhokoli pojmu o předmětu, pak nemůže být jiný než stav myslí, který je nalézán ve vzájemném vztahu různých sil představovací schopnosti, pokud danou představu vztahují na poznání vůbec.

Síly poznání, které jsou touto představou uváděny do činnosti¹⁶, jsou přitom ve svobodné činnosti, protože je žádný určitý pojem neomezuje na zvláštní pravidlo poznání. Stav myslí v této představě tedy musí být stavem pocitu svobodné činnosti sil představovací schopnosti na dané představě za účelem poznání vůbec. Nyní patří k představě (jíž je dán předmět), aby vůbec došlo k poznání, obrazotvornost pro složení rozmanitosti nazírání a rozvažování pro jednotu pojmu, který spojuje představy. Tento stav svobodné činnosti poznávacích schopností při představě, jíž je dán předmět, musí být obecně sdělitelný, protože poznání jakožto určení objektu, s nímž se mají dané představy (ať je to v jakémkoli subjektu) shodovat, je jediným druhem představy, který platí pro každého.

Subjektivní všeobecná sdělitelnost druhu představy v soudu vkusu, jelikož

se má uskutečnit bez předpokladu určitého pojmu, nemůže být nic jiného než stav mysli ve svobodné činnosti obrazotvornosti a rozvažování (pokud, jak to *poznání vůbec* vyžaduje, jsou v souladu); přitom jsme si vědomi, že tento subjektivní vztah, vhodný k poznání vůbec, musí rovněž platit pro každého, a tudíž být obecně sdělitelný, tak jako je každé určité poznání, které přece vždy spočívá v onom vztahu jakožto subjektivní podmínce.

Toto pouze subjektivní (estetické) posouzení předmětu nebo představy, kterou je dáván, tedy předchází libost z tohoto předmětu a je důvodem této libosti z harmonie poznávacích schopností; ale jedině na oné všeobecnosti subjektivních podmínek posuzování předmětů se zakládá tato všeobecná subjektivní platnost zalíbení, jež spojujeme s představou předmětu, který nazýváme krásným.

To, že možnost sdělovat svůj stav mysli, i kdyby jen vzhledem k poznávacím schopnostem, je spojena s libostí, by se dalo lehce vyvodit z přirozeného sklonu člověka k družnosti (empiricky a psychologicky). To však pro náš účel nestačí. Libost, kterou cítíme, přičítáme každému druhému v soudu vkusu jako nutnou, jako by se to, když nazveme něco krásným, dalo pokládat za vlastnost předmětu, která je v něm určena podle pojmů. Vždyť přece krása bez vztahu k pocitu subjektu není pro sebe ničím. Objasnění této otázky musíme odložit, až zodpovíme otázku: zda a jak jsou možné estetické soudy a priori.

Teď se ještě zabýváme méně závažnou otázkou: jakým způsobem si začneme být vědomi vzájemného subjektivního souladu poznávacích sil v soudu vkusu, zda esteticky pouhým vnitřním smyslem a počítkem nebo intelektuálně vědomím naší úmyslné činnosti, jejímž prostřednictvím ony poznávací síly zapojujeme v činnost.

Kdyby byla daná představa, která způsobuje soud vkusu, pojmem, který by při posuzování předmětu sjednotil rozvažování a obrazotvornost k poznání objektu, bylo by vědomí tohoto vztahu intelektu (jako v objektivním schématismu soudnosti, o kterém pojednává Kritika). Ale ani tehdy by soud nebyl vyřčen ve vztahu k libosti a nelibosti, nebyl by tedy soudem vkusu. Nyní ale soud vkusu určuje objekt vzhledem k zalíbení a predikátu krásy nezávisle na pojmech. Ona subjektivní jednota vztahu tedy může být znatelná jen pomocí počítku. Počitek, jehož obecnou sdělitelnost postuluje soud vkusu, je oživení obou schopností (obrazotvornosti a rozvažování) k neurčité, ale přece jen prostřednictvím podnětu dané představy, souladné činnosti, totiž té, která náleží k poznání vůbec. Objektivní vztah sice může být jen myšlen, ale pokud je co do svých podmínek subjektivní, může být přece v působení na mysl vnímán; a při vztahu, který neklade za základ žádný pojem (jako vztah představivosti k poznávací schopnosti vůbec), není také možné žádné jiné jeho vědomí než prostřednictvím počítku působení, které spočívá v uvolněné činnosti obou vzájemným souladem oživených duševních sil

(obrazotvornosti a rozvažování). Představa, která jako jednotlivá a bez srovnání s jiným je přesto v souladu s podmínkami obecnosti, ve které rozvažování vůbec spočívá, přivádí poznávací schopnosti do onoho harmonického naladění, které požadujeme pro veškeré poznání a které proto považujeme za platné pro každého, kdo je určen tak, že může soudit prostřednictvím rozvažování spojeného se smysly (pro každého člověka).

Vysvětlení krásna, vyvozené z druhého momentu

Krásné je to, co se líbí všeobecně bez pojmu.

TŘETÍ MOMENT

soudů vkusu podle relace účelů, která je v nich vzata v úvahu

§ 10

O ÚČELNOSTI VŮBEC¹⁷

Chceme-li vysvětlit, co je účel, podle transcendentálních určení (aniž bychom předpokládali něco empirického, jako např. pocit libosti), pak je účel předmětem pojmu, pokud je tento pojem nahlížen jako příčina onoho předmětu (reálný důvod jeho možnosti); a kauzalita pojmu vzhledem k jeho objektu je účelnost (forma finalis). Tam, kde tedy myslíme ne snad jenom poznání předmětu, nýbrž předmět sám (jeho formu nebo existenci) jako působení, možné jen prostřednictvím pojmu tohoto účinku, tam je myšlen účel. Představa účinku je zde motivem jeho příčiny a předchází ji. Vědomí kauzality nějaké představy, pokud jde o stav subjektu, který chce toto v sobě podržet, může zde obecně označovat to, co nazýváme libostí. Nelibost je naproti tomu ta představa, která obsahuje důvod pro určení stavu představ k jejich vlastnímu opaku (zadržovat je nebo je odstraňovat).

Žádací schopnost, pokud ji lze určit jen prostřednictvím pojmu, to znamená jednat přiměřeně představě nějakého účelu, by byla vůlí. Účelný je ale objekt nebo stav mysli nebo také jednání, i když jejich možnost představu účelu nutně nepředpokládá, pouze proto, že jejich možnost námi může být vysvětlena a pochopena jen tehdy, pokud předpokládáme jako jejich důvod kauzalitu podle účelů, tj. vůli, která by je sestavila podle představy jistého pravidla. Účelnost tedy může být bez účelu, pokud příčiny této formy neklademe do vůle, ale přece jen vysvětlení její možnosti můžeme pochopit pouze tehdy, když ji odvodíme z vůle. To, co pozorujeme, nyní nemusíme vždy nutně